

กระบวนการประชาธิปไตยชุมชนเพื่อการบริหารจัดการที่ดีของ
องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี จังหวัดอุดรธานี
Community democracy process for good governance in
Na Di Subdistrict Administrative Organization,
Udon Thani Province

วลีรัตน์ แสงไชย (Waleerat Sangchai)^{1,*}

บทคัดย่อ

กระบวนการประชาธิปไตยชุมชนที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี จังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อการถอดบทเรียนของกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน และการค้นหาแนวทางการบริหารจัดการที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดี โดยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 9 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จากการศึกษา พบว่าดำเนินการในลักษณะมีความเป็นอิสระและมีความพยายามสร้างการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคประชาชนโดยอิสระและการมีมติภายหลังเสมอหากในคราวการหารือประเด็นต่าง ๆ มีข้อถกเถียงและจำเป็นต้องได้ข้อยุติ เพื่อการนำไปดำเนินการต่าง ๆ โดยอิสระปราศจากการชี้นำของผู้นำชุมชนและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลและมีความเสมอภาคของผู้เข้าร่วม ประชาชนทุกคนสามารถนำเสนอได้และมีความพร้อมในการเสนอแนวคิดและแนวทาง ในขณะที่บางส่วนแม้ไม่ได้เป็นผู้เสนอแต่เป็นผู้ปฏิบัติตาม

¹ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ศูนย์การศึกษาจังหวัดอุดรธานี อุดรธานี 41000 E-mail: waleerat.sa@ssru.ac.th

¹ Suan Sunandha Rajabhat University, Udon Thani Education Center, Udonthani, 41000, Thailand

* Corresponding author, E-mail: waleerat.sa@ssru.ac.th

(Received: April 26, 2023; Revised: September 15, 2023; Accepted : September 19, 2023)

เสียงส่วนใหญ่ได้ดี โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นตรงกันว่า การดำเนินงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลนาดีเป็นต้นแบบการดำเนินการที่ก่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีและถือเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งสามารถใช้เป็นต้นแบบของการนำไปจัดการขั้นตอนของการสร้างกระบวนการประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในชุมชน จากฐานรากของปัญหาและความต้องการของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ : กระบวนการประชาธิปไตยชุมชน, การบริหารจัดการที่ดี, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, องค์กรบริหารส่วนตำบลนาดี, การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่

Abstract

The community democracy process at Na Di Subdistrict Administration, Udon Thani Province. The objective of the research was to dismantle the lessons of the community democratic process and to find good management practices of the Subdistrict Administration Organization. Data were collected from a sample of 9 people using a specific sampling method. Operates in an independent manner, and attempts are made to create independent public participation and always have a subsequent resolution if the issues are discussed. There are controversies and resolutions needed to be implemented independently, without the guidance of community leaders and district administration executives, and with the equality of participants. All citizens can present and are ready to propose ideas and guidelines. While some, though, are not proponents, they are good adherents of the majority. The respondents agreed that the operation of Na Di Subdistrict Administration Organization is a model of action that contributes to good management and is considered a guideline for the development of good governance of local administrative organizations. Findings can be used as a model for managing the process of building

democratic processes in the community from the foundation of the problems and needs of the people concretely.

Keywords : Community Democratic process, Good Governance, Local Government Organization, Na Di Subdistrict Administration Organization, New Public Management

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเป็นประชาธิปไตยเป็นเพียงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องอยู่กับระดับของสถาบันการปกครอง และกระบวนการประชาธิปไตยเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวแทนประชาชน การออกกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย การแสดงออกในความคิดเห็นของประชาชนในปัจจุบันมีอยู่อย่างจำกัด จนอาจกล่าวได้ว่า สถาบันและกระบวนการประชาธิปไตยในประเทศไทยเท่าที่ผ่านมา นั้น แยกความเป็นกระบวนการประชาธิปไตยออกมาจากวิถีชีวิตของประชาชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ไม่ได้นำมาใช้จริงในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องด้วยประชาชนมีความสนใจในประเด็นหลัก คือ ประเด็นเรื่องคุณภาพชีวิต เศรษฐฐานะ อย่างไรก็ดี เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามารับผิดชอบดูแลภาคประชาชน จึงให้ความสำคัญไปที่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน อันนับเป็นการพัฒนาในเชิงปริมาณที่สามารถนับจำนวนของสิ่งปลูกสร้าง แต่กระบวนการมีส่วนร่วมในเชิงประชาธิปไตยยังไม่ค่อยมีบทบาทในการนำมาปรับใช้เพื่อการพัฒนาการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเต็มศักยภาพ

จากหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0892.4/ว 435 ลงวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2548 เรื่อง ข้อเสนอแนะแนวทางและวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยสรุป คือ การบริหารราชการเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ เป็นการบริหารราชการแบบมุ่งเน้นผลการปฏิบัติราชการ โดยมีผู้รับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงานและมีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการทำความเข้าใจในการปฏิบัติราชการ ทั้งนี้ เพื่อกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดในการประเมินผล ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศจะต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติราชการ เพื่อพัฒนาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ โดยมุ่งหวังเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของ

ประชาชนและเพื่อการพัฒนาศักยภาพขององค์กรตนเองให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรม

ในการพัฒนาศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลนาดีเป็นอีกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีปัญหาในด้านการสร้างการมีส่วนร่วมในภาคประชาชน อันเนื่องมาจากเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดีนั้น มีความคาบเกี่ยวระหว่างความเป็นชนบทและความเป็นเมือง ส่งผลให้ประชาชนต้องเดินทางเพื่อเข้ามาในศูนย์กลางของจังหวัด ศูนย์ราชการจังหวัด เพื่อประกอบอาชีพ จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเข้ามามีบทบาทและมีความสนใจในการบริหารจัดการ ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของตนเองมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน โดยผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน อันเป็นกระบวนการสำคัญที่จะสามารถสร้างแนวทางการมีส่วนร่วมได้ในระดับพื้นฐานและไม่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและสามารถยกระดับการบริหารจัดการที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลได้อย่างเป็นรูปธรรม จากการประกาศผลการคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ 2564 พบว่า จังหวัดอุดรธานีมีเพียงองค์การบริหารส่วนตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานีที่ได้รับการคัดเลือกให้ได้รับรางวัลองค์กรการบริหารส่วนตำบลประเภททั่วไปในระดับชมเชย จึงนับได้ว่าเป็นเพียงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหนึ่งเดียวของจังหวัดอุดรธานีที่ได้รับรางวัลในระดับประเทศจากคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมเป็นการแสดงออกในเชิงการปฏิบัติได้ว่า กระบวนการประชาธิปไตยชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดี มีแนวปฏิบัติที่เหมาะสมแก่การถอดบทเรียนเพื่อนำไปใช้ในทางปฏิบัติให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีบริบทใกล้เคียง เพื่อการพัฒนาการบริหารจัดการที่ดีให้เกิดขึ้น สอดรับกับการพัฒนาประเทศในภาพรวมและสามารถเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตอบสนองต่อการให้บริการที่เป็นเลิศแก่ภาคประชาชนและสร้างการมีส่วนร่วมที่อิสระให้กับทุกภาคส่วนในท้องถิ่นได้ร่วมกันสร้างแนวทางการบริหารจัดการที่ดีให้เกิดขึ้นได้อย่างสมภาคภูมิ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อถอดบทเรียนผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดี อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดี จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดขอบเขตศึกษา ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาผู้จัดทำได้กำหนดขอบเขตของเนื้อหาในการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ด้านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน ในอดีตประชาธิปไตยในฐานะกระบวนการ หากวิเคราะห์แล้วในอดีตจะมีเพียงแบบเดียว กระทั่งมีการพัฒนามาเป็น 2 รูปแบบ คือ ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) ที่ให้ประชาชนที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยเลือกตัวแทนไปใช้อำนาจแทนตนเองและประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) ที่ให้ประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตยเป็นผู้ใช้อำนาจด้วยตนเองหรือร่วมใช้อำนาจ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) ประชาชนเป็นผู้ร่วมกระบวนการ 2) ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้าย ดังนั้นประชาธิปไตยทางตรงจึงเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ที่สุดของการเมืองภาคพลเมือง เพราะพลเมืองหรือประชาชนเป็นผู้มีส่วนร่วมโดยตรงในทางการเมือง เช่น การลงประชามติ ตัดสินการกระทำในอนาคต การเสนอร่างกฎหมาย เป็นต้น (ภาวินี รอดประเสริฐ และ วราวุธ บุญศรี, 2561, น. 168-170) ในช่วง 2552 สภาพพัฒนาการเมืองมีแนวคิดส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองของสภาพพัฒนาการเมืองระดับล่างในหมู่บ้าน ตำบล และมีการปรับปรุงเรื่องกระบวนการขับเคลื่อนชุมชนให้รวมตัวกันเป็นภาคประชาสังคม ตำบล เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนพัฒนาประชาธิปไตยโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา เสนอความต้องการ หรือข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาชุมชนตนเองและนำเสนอต่อองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และภาคราชการอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อรับไปกำหนดเป็นแผนหรือนโยบายการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่โดยคนในชุมชนและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกัน ขั้นตอนที่ 2 นำปัญหาและความต้องการของประชาชนมาทำเป็นนโยบายและแผนพัฒนาต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และหน่วยงานที่

เกี่ยวข้องโดยเน้นการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนแบบบูรณาการ ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาชุมชนโดยชุมชนท้องถิ่น ดำเนินการในการทำโครงการที่ประชาชนในพื้นที่มีความพร้อมและมีความสามารถในการดำเนินการได้เอง โดยทางราชการหรือหน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุน ขั้นตอนที่ 4 การติดตามผล โดยอาจมีการตั้งคณะกรรมการเพื่อติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินโครงการที่ทำโดยประชาชนในพื้นที่ ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานองค์กรอื่น ๆ ทั้งในและนอกพื้นที่ ซึ่งการที่จะขับเคลื่อนตามกระบวนการดังกล่าวต้องอาศัยประชาชนผู้มีจิตสำนึกว่าตนเองเป็นผู้มีอำนาจอธิปไตยและสามารถใช้อำนาจอันั้นในทางตรงได้ ได้แก่ การใช้อำนาจในการตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องต่าง ๆ โดยชุมชนที่ตั้งอยู่บนฐานของสิทธิชุมชน อันมุ่งไปสู่ความสมานฉันท์และการสร้างความร่วมมือความเข้าใจกับองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนในพื้นที่เพื่อร่วมกันกำหนดกฎเกณฑ์กติกาในชุมชนท้องถิ่น

2. ด้านแนวทางการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ค่านิยมประชาธิปไตย (Democratic Value) ประชาธิปไตย (Participatory State) และการส่งเสริมและพัฒนาธรรมาภิบาลในภาคราชการ เพื่อการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีอย่างยั่งยืน (GG Framework)

ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผู้จัดทำได้กำหนดขอบเขตของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหาร ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาดี จำนวน 1 คน รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 คน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน และตัวแทนชุมชน จำนวน 7 คน รวมทั้งสิ้น 11 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เพื่อให้ได้ผู้บริหารสูงสุดทั้งในด้านนิติบัญญัติและด้านบริหาร มีเกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ ดำรงตำแหน่งสูงสุดของฝ่ายนั้น ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ใหญ่บ้านทั้ง 7 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 9 คน

ขอบเขตระเบียบวิธีวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการผสมผสานการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน สามารถเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ทดแทนกลุ่มประชากรได้จริงในทางระเบียบวิธีวิจัยและแสดงแนวทางการแสดงออกซึ่งกระบวนการประชาธิปไตยชุมชนได้ผ่านการสัมภาษณ์และการแปรผลจากข้อมูลในเชิงสถิติ โดยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง

ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยครั้งนี้เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2564 - สิงหาคม 2565

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดกระทำข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากข้อมูลเอกสาร (Documentary Data) ที่เกี่ยวข้องกับสถิติข้อมูลทั่วไป รวมถึงการถอดบทเรียนผ่านกระบวนการและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่าง โดยอ้างอิงแนวคิดของ Cohen (อ้างอิงใน ชัยวัฒน์ โยธี, 2560, น. 209-221) ในการสร้างเครื่องมือเพื่อการหากระบวนการประชาธิปไตยชุมชนเพื่อการถอดบทเรียน

การจัดกระทำข้อมูล หลังจากที่ได้รวบรวมข้อมูลแล้ว ดำเนินการวิเคราะห์กระบวนการถอดบทเรียน โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และการถอดความจากสัมภาษณ์

ผลการวิจัย

จากการศึกษา พบว่า ตามแนวคิดของ Cohen ที่ได้กล่าวถึงสาระสำคัญที่เป็นรากฐานของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ (Deliberative Democracy) ได้แก่ ความเป็นอิสระและความเสมอภาคของผู้เข้าร่วม สามารถอธิบายกระบวนการประชาธิปไตยชุมชนที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี ได้ดำเนินการไปแล้ว และคาดหวังให้เกิดการดำเนินการต่อไปในอนาคต ดังนี้

1. ความเป็นอิสระ องค์การบริหารส่วนตำบลนาดีและตัวแทนชุมชนนั้นได้อธิบายว่า มีความพยายามสร้างการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคประชาชนโดยอิสระและการมีมติภายหลังเสมอภาคในคราวการหารือประเด็นต่าง ๆ มีข้อถกเถียงและจำเป็นต้องได้ข้อยุติ เพื่อนำไปดำเนินการต่าง ๆ โดยอิสระ ปราศจากการชี้นำของผู้นำชุมชนและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล เห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของตัวแทนชุมชนที่อธิบายว่า

“ปัญหาของชุมชนของผม เป็นโจทย์ที่เล่าไปแล้ว ก็เป็นปัญหาพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันเลย เหมือนเป็นนิยาย คือ ปัญหาของการอยู่ร่วมกันของคนรักหมา กับคนชังหมา จะอยู่ร่วมกันในชุมชนยังไง หมามันหอนไม่เลิกเวลา คนชังหมาก็บอกลอนไม่ได้เลย ก็ต้องมาตกลงร่วมกันว่าจะอยู่ร่วมกันยังไง หรือ กรณีหมามาขึ้นหน้าบ้านเจ้าของหมาก็ต้องมาจัดการ อันนี้ตกลงกันชัดเจนเลย เจ้าของบ้านต้องไปตามเจ้าของหมาได้นะ ให้มาเก็บกวาด แล้วจะมาโกรธกันไม่ได้ หรือ ให้ดีที่สุด คือ ข้อตกลงว่าเจ้าของหมาต้องดูแลการขับถ่ายของหมาตัวเองได้ ชุมชนผมถึงจะยอมให้เลี้ยง”

“ปัญหาของชุมชนเรา คือ จะเมืองก็ไม่ใช่ จะชนบทบ้านนอกก็ไม่เชิง มีทั้งข้าราชการ เกษตรกร คนอยู่บ้านแบบกระท่อม คนอยู่หมู่บ้านจัดสรร ในชุมชนเดียวกัน ความขัดแย้งกันเป็นเรื่องธรรมดาแหละ แต่เราจะทำยังไงให้ปัญหานั้น แก้ไขได้ เพื่อหาแนวทางตกลงกันได้ บางทีมันไม่ได้ทุกคนหรอก ก็จะมีคนยอมบ้าง เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้ แต่เราก็ไม่ใช่ต้องให้เค้ายอมตลอด ต้องมีพูดคุยกัน ผู้นำเนี่ยสำคัญ ต้องไม่เอนเอียงของเราชัดเจนว่าตามถูกผิด อันไหนขอกันได้ ก็ยอมกัน อันไหนไม่ได้ ก็เอากฎเอากติกา มาว่ากันไป”

ทั้งนี้ ในทางเดียวกัน ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล อธิบายว่า

“ข้อตกลงหลายข้อนะคะ มาจากชุมชนเองเลย เค้ตกลงกันมาก่อน แล้วมาปรึกษาทางหน่วยงานว่า ได้มัย ทำแบบนี้ได้มัย เราก็จะมาตรวจสอบ อันไหนไม่ขัดกับข้อบัญญัติ เราให้ชุมชนตกลงกันได้เองเลย ไม่มีใครรู้ปัญหาของชุมชนได้ดีกว่าคนในชุมชน”

“ทาง อบต. พยายามสนับสนุนให้ชุมชนได้พูดคุย พยายามให้ผู้นำชุมชนเป็นแกนนำในการเปิดเวทีให้ชาวบ้านได้แสดงความเห็น เราเปิดกว้างรับความคิดเห็นตลอด บางทีเค้เสนอมา เราทำให้ไม่ได้ ก็จะแย้งกันตรงไปตรงมา อันไหนถูก เราสนับสนุนเต็มที่”

ประเด็นที่ผู้วิจัยค้นพบ คือ กระบวนการปรึกษาหารือต้องเป็นการปรึกษาหารือที่มีเหตุผลเพียงพอที่จะปฏิบัติตามที่ตกลงกันได้ ทั้งนี้ทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกระบวนการปรึกษาหารือจะต้องแสดงเหตุผลต่าง ๆ ของข้อเสนอและในการรับหรือปฏิเสธข้อเสนองจะต้องกระทำบนพื้นฐานของเหตุผลที่ว่าไว้ตามเนื้อหาของการปรึกษาหารือในแต่ละชุมชน เพื่อให้ได้แนวทางที่เป็นรูปธรรมและเป็นกฎของการอยู่ร่วมกันอย่างประชาธิปไตย

2. ความเสมอภาคของผู้เข้าร่วม องค์การบริหารส่วนตำบลนาดีและตัวแทนชุมชนนั้น ได้อธิบายว่า ประชาชนทุกคนสามารถนำเสนอได้ และประชาชนเองมีความพร้อมในบางส่วนที่ต้องการเสนอแนวคิดและแนวทาง ในขณะที่บางส่วนแม้ไม่ได้เป็นผู้เสนอ แต่เป็นผู้ปฏิบัติตามเสียงส่วนใหญ่ได้ดี เห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของตัวแทนชุมชนที่อธิบายว่า

“คุยกันเลย คุยกันตลอด บางทีนี่ปลัดมาหละ ชวนทำอันนั้นอันนี้ บางทีบางคนเขาไม่ว่าง เค้ทำงาน บางคนเค้ก็ไม่ถนัด แต่ก็ไม่ได้ขัดกันนะ เอาด้วย ช่วยด้วย ไม่มีแบบปลัดสั่ง ต้องทำ อบต.สั่ง ขัดไม่ได้ คุยกันบ่อย โดยเฉพาะกับผู้ใหญ่บ้าน คุณแลชาวบ้านดี มาบ่อย บางที อ้าว มาอีกหละ ไม่เคยแบบสั่ง ๆ ๆ มาแล้วให้ชาวบ้านทำ

บางเรื่องเป็นเรื่องบ้านญาติจะของ (ตัวเอง) ก็ปรึกษาชาวบ้านก่อน เราก็อยู่กันแบบ ถ้อยทีถ้อยอาศัยนะ บางครอบครัวอยู่กันมานาน ไม่ญาติก็เหมือนญาติไปแล้ว”

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาในด้านของผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้อธิบายไปในทิศทางเดียวกัน

“เน้นพูดคุยครับ อย่างข้อกฎหมาย ถ้ามีปัญหาทำอะไรมาแล้วขัด เราจะแจ้ง ก่อน แล้วมาหาทางออกร่วมกัน ถึงนายกจะเป็นคนใหม่ ท่านก็เข้าใจนะครับ เปิดกว้าง ส่วนปลัด ต้องบอกว่า เราได้ปลัดเข้มแข็งมาก ดูแลทุกข์สุขประชาชนร่วมกับ อบต. ได้ดี ไม่มีแบ่งการเมืองเหนือกว่า ปลัดเก่าแก่กว่า อยู่ด้วยกัน ทุกคนเท่ากัน คนละเสียง”

จากข้อมูลที่รวบรวมจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้เข้าร่วมการวิเคราะห์ ในกระบวนการประชาธิปไตยชุมชนนั้น จะตั้งอยู่เพียงบนพื้นฐานของกรอบและ แนวทางของประเด็นที่พิจารณานั้นเป็นหลัก เสนอถึงรากฐานอันชอบธรรมของ การถกเถียงเป็นคำตอบที่สำคัญที่ทำให้การมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือเป็นผล ในทิศทางที่เป็นกลไกการมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารืออย่างแท้จริง เพราะชุมชน ท้องถิ่นจะมีแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมเฉพาะ เช่น ความเป็นเครือญาติ ความเป็นพี่น้อง หรือความผูกพันกันในชุมชน ซึ่งอาจเป็นปัจจัยเอื้อในประเด็นของเนื้อหาที่จะตกลงกันได้

การสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ในการถอดบทเรียน

การถอดบทเรียนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการถอดบทเรียนโดยที่ ตัวตนของมนุษย์เป็นกระบวนการสำคัญในการถอดบทเรียน (Learning Facilitator) ที่สามารถสร้างสรรค์หรือต่อยอดไม่ว่าในทางระบบคิด การกระทำ หรือระบบคุณค่า หรือเรียกว่าเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา พบว่า เมื่อประชาชนในพื้นที่เกิดการหยั่งรู้ว่าผู้บริหารในพื้นที่ให้โอกาสในการสร้าง กระบวนการมีส่วนร่วมได้อย่างมีประชาธิปไตย อีกทั้งยังสามารถหาข้อตกลงกันได้อย่าง เสมอภาค นั้นย่อมหมายถึงการเข้าใจในสำคัญของตัวตนของทุกคนในชุมชน จากการให้กลุ่มตัวอย่างให้คะแนนกระบวนการประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นสิ่งใด เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถสัมผัสได้ว่าก่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นในชุมชน ผลการศึกษา พบว่า อันดับแรก กระบวนการประชาธิปไตยเกิดขึ้นเพราะการเปิดโอกาสของผู้นำ เพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างโดยอิสระและเสมอภาค คิดเป็น ร้อยละ 88.89 รองลงมา คือ ความเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ รวมไปถึง การต้องตอบสนองต่อโลกในยุควิถีชีวิตใหม่ การใช้ชีวิตภายหลังสถานการณ์การแพร่ ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 คิดเป็นร้อยละ 11.11

นอกจากนั้น กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 100 ให้ความเห็นตรงกันในกระบวนการถอดบทเรียนว่า การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดีเป็นต้นแบบการดำเนินการที่ก่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี เพราะสร้างการมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของคุณธรรมที่มีความเสมอภาคสอดคล้องกับหลักการของนิธธรรมที่มีกฎกติการองรับชัดเจน มีเหตุและผลรองรับและโปร่งใสสามารถตรวจสอบการดำเนินการได้ และเห็นด้วยอย่างยิ่งที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดีจะได้นำแนวทางกระบวนการประชาธิปไตยชุมชนมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและถือเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลนาดีได้ดำเนินการตามกระบวนการประชาธิปไตยครบถ้วนทั้ง 4 ขั้นตอน เริ่มจากขั้นตอนแรก คือ การรวบรวมปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่โดยคนในชุมชนและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกัน ขั้นตอนที่ 2 นำปัญหาและความต้องการของประชาชนมาทำเป็นนโยบายและแผนพัฒนาต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเน้นการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนแบบบูรณาการ โดยในขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาชุมชนโดยชุมชนท้องถิ่น ดำเนินการในการทำโครงการที่ประชาชนในพื้นที่มีความพร้อมและมีความสามารถในการดำเนินการได้เอง และขั้นตอนสุดท้าย ได้มีการติดตามผลจากการดำเนินการต่าง ๆ จึงเห็นได้ว่าเป็นการนำกระบวนการประชาธิปไตยมาใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นไปตามขั้นตอนที่เหมาะสม

บทสรุป

กระบวนการประชาธิปไตยชุมชนที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดีดำเนินการในลักษณะมีความเป็นอิสระ องค์การบริหารส่วนตำบลนาดีและตัวแทนชุมชนนั้น ได้อธิบายว่า

1. การมีความพยายามสร้างการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคประชาชนโดยอิสระและการมีมติภายหลังเสมอหากในคราวการหารือประเด็นต่าง ๆ มีข้อถกเถียงและจำเป็นต้องได้ข้อยุติ เพื่อการนำไปดำเนินการต่าง ๆ โดยอิสระปราศจากการชี้นำของผู้นำชุมชนและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ส่งผลให้เห็นถึงการบริหารจัดการที่ดีที่นำปัญหาของคนในพื้นที่มาเป็นต้นทางในการปฏิบัติ อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างคนรู้จริงและมีผลกระทบได้และเสียจากกิจกรรม

2. การมีความเสมอภาคของผู้เข้าร่วม ประชาชนทุกคนสามารถนำเสนอได้ และมีความพร้อมในการเสนอแนวคิดและแนวทาง ในขณะที่บางส่วนแม้ไม่ได้เป็นผู้เสนอแต่เป็นผู้ปฏิบัติตามเสียงส่วนใหญ่ได้ดี โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นตรงกันว่า การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดีเป็นต้นแบบการดำเนินการที่ก่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีและถือเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. การเสนอให้มีการเพิ่มช่องทางการติดต่อสื่อสารในรูปแบบที่ทันสมัย เพื่อเพิ่มการเข้าถึงของกลุ่มคนรุ่นใหม่และตอบสนองต่อการเชื่อมโยงการสื่อสารในยุคที่มีการระบาดของโรคต่าง ๆ โดยเฉพาะการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

อภิปรายผล

กระบวนการประชาธิปไตยชุมชนที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี ดำเนินการในลักษณะมีความเป็นอิสระนั้น มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง และจิรัชยา เจียวก๊ก (2563, น. 248-249) เรื่อง การถอดบทเรียนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในมนุษย์ เป็นบทความทางวิชาการที่นำเสนออีกแง่มุมของวิถีวิทยาการจัดการความรู้โดยการประยุกต์ใช้ปรัชญาอัตถิภาวนิยมเป็นหลักสำคัญ ที่เชื่อว่าธรรมชาติของมนุษย์และสภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสิ่งที่ไม่ตายตัว มนุษย์สามารถกำหนดชีวิตของตนเองได้ มีอิสระในการเลือกที่จะเปลี่ยนแปลง

ในด้านกระบวนการประชาธิปไตยเกิดขึ้นเพราะการเปิดโอกาสของผู้นำ เพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างโดยอิสระและเสมอภาค ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สันติธาร เสถียรไทย (2564, น. 120-121) อธิบายว่า ประเด็นสำคัญของการอยู่เป็น คือ การบริหารความเสี่ยง การบริหารที่ให้ความสำคัญกับยืดหยุ่น และสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วเท่าทันความเปลี่ยนแปลง ซึ่งอธิบายถึงการจะเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้นั้น ต้องเรียนรู้การปรับเปลี่ยน (Transformation) เพราะเป็นระดับของการเรียนรู้ที่แท้จริง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีคิด (Conceptualization) การเปลี่ยนแปลงระบบคุณค่า (Values) และเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Behavior)

ในส่วนของการพัฒนาการบริหารจัดการที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดีนั้น พบว่า การใช้กระบวนการประชาธิปไตยเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของภาคประชาชน สอดคล้องกับการศึกษาของ มุฑาดา แก่นสุวรรณ, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, ภัคดี โพธิ์สิงห์,

และสมเจตน์ ภูธร (2561, น. 150-152) เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (จังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร) ซึ่งพบว่า ระดับการบริหารจัดการที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนนั้น เกิดจากการตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นลำดับแรก โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการบริหารจัดการที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้แก่ ปัจจัยด้านพันธกิจ นโยบายและกลยุทธ์ ด้านภาวะผู้นำ ด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในครั้งนี้ที่พบว่า บทบาทของผู้นำส่งผลเป็นลำดับแรกของการก่อให้เกิดกระบวนการประชาธิปไตยชุมชนและก่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา พบว่า แนวทางการดำเนินการขององค์การบริหารส่วนตำบลถือเป็นตัวแบบที่ดีในการที่องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้เป็นแนวทางของการบริหารจัดการที่ดี โดยการนำกระบวนการประชาธิปไตยชุมชนไปปรับใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาจากฐานรากและความต้องการของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม ในส่วนของข้อเสนอแนะที่ได้จากแบบสอบถามแบบมีโครงสร้างพบว่า ส่วนใหญ่เสนอแนะให้มีการเพิ่มช่องทางในการให้บริการโดยการติดต่อผ่าน Application Mobile ที่เป็นการเฉพาะขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดี เพื่อเพิ่มช่องทางให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการแสดงข้อคิดเห็นได้สะดวกขึ้น โดยเฉพาะในช่วงที่มีสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งประชาชนไม่สามารถติดต่อกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลนาดีได้โดยตรง (คิดเป็นร้อยละ 66.67) รองลงมา คือ การหาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนรุ่นใหม่ให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยง่ายผ่านระบบออนไลน์จะส่งผลให้คนรุ่นใหม่ที่ต้องการแสดงออกทางความคิดเห็นได้มีช่องทางที่ตอบโต้การแสดงออกได้ทุกที่ทุกเวลา โดยไม่มีข้อจำกัด เพื่อให้ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลได้มีแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่ดีที่สามารถตอบสนองได้ทุกช่วงวัยและเป็นการส่งเสริมการแสดงออกทางประชาธิปไตยที่ดีให้กับกลุ่มเยาวชนด้วย

บรรณานุกรม

- ชัยวัฒน์ โยธี. (2560). ตัวแทนทางการเมืองในมิติวิถีประชาธิปไตยชุมชน. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 12(1), 209-221.
- ภาวินี รอดประเสริฐ, และวราวุธ บุญศร. (2561). ประชาธิปไตยชุมชน : กระบวนการขับเคลื่อนสังคม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 37(2), 168-170.
- มุกดา แก่นสุวรรณ, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, ภัคดี โพธิ์สิงห์, และสมเจตน์ ภูศร. (2561). แนวทางการบริหารจัดการที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (จังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร). *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 5(2), 143-156.
- สันติธาร เสถียรไทย. (2564). *THE GREAT REMAKE สู่โลกใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มติชน.
- อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง, และจิรัชยา เจียวกิก. (2563). การถอดบทเรียนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในมนุษย์. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 14(2), 241-250.